

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar om ändring av skjutvapenlagen, 44 kap. 11 § strafflagen och 23 § polislagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås ändringar i skjutvapenlagen, strafflagen och polislagen. Genom de föreslagna lagändringarna blir det möjligt att utan hot om straff till polisen överlämna skjutvapen, vapendelar, patroner, särskilt farliga projektiler och sprängämnen som innehas utan tillstånd. Ett villkor för befrielsen från hot om straff är att den som innehar föremålet på eget initiativ gör en anmälan till polisen om föremålet och överlämnar det i polisens besittning. Syftet med detta förfarande är att förbättra den allmänna ordningen och säkerheten och minska risken för våld och olyckor genom att olovliga skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler samt sprängämnen samlas in så att staten eller personer med tillstånd att förvärva och inneha dem får dem i sin besittning. En strävan är samtidigt att hindra att dessa olovliga föremål eventuellt kommer i kriminella händer.

Riksdagens förvaltningsutskott har vid riksdagsbehandlingen av skjutvapenlagen och ändringar av den i sina betänkanden betonat vikten av att regeringen vidtar åtgärder så att medborgarna kan överlämna olovliga skjutvapen till samhället utan straffrättsliga påföljder och att det blir möjligt att i tillräckligt stor utsträckning få tillstånd till innehav av skjutvapen i dessa situationer.

När det gäller skjutvapen föreslås ett förfarande där vapnens riktiga ägare kan söka tillstånd för dem, försätta dem i varaktigt obrukbart skick eller inom tre månader

överlåta dem till någon som har behörigt tillstånd eller, utan ersättning, till staten. Om inget tillstånd söks eller beviljas för skjutvapnet eller om vapnet inte försätts i varaktigt obrukbart skick eller överläts till någon som har behörigt tillstånd eller till staten, säljer polisen det för ägarens räkning på offentlig auktion. De skjutvapen som inte har blivit sålda på auktion övergår i statens ägo. De skjutvapen vars ägare inte är känd samt alla olovliga vapendelar, gassprayer, patroner och särskilt farliga projektiler övergår direkt till staten.

Propositionen innehåller ett förslag till lag om ändring av den paragraf i strafflagen, som gäller sprängämnesbrott. I propositionen föreslås, på motsvarande sätt som i fråga om olovligt innehav av skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler, att inte heller innehav av sprängämnen i strid med bestämmelser eller föreskrifter skall anses som brott, om innehavaren av sprängämnena på eget initiativ gör en anmälan till polisen om sprängämnena och överlämnar dem i polisens besittning.

I propositionen föreslås att polislagen får bestämmelser som ger polismän rätt att för polisens räkning också ta hand om olovliga sprängämnen som deras innehavare på ovan anført sätt överlämnar till polisen, varvid de samtidigt går fria från det hot om straff som anges i strafflagen.

De föreslagna lagändringarna avses träda i kraft den 1 oktober 2003.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	2
ALLMÄN MOTIVERING	4
1. Nuläge.....	4
2. Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i utlandet	5
<i>Sverige</i>	<i>5</i>
<i>Norge</i>	<i>6</i>
<i>Danmark</i>	<i>7</i>
<i>Storbritannien</i>	<i>8</i>
<i>Nederländerna.....</i>	<i>8</i>
3. Det föreslagna förfarandet i fråga om insamlig och omhändertagande av olovliga föremål	9
3.1. Allmänt.....	9
3.2. Förfarandet i huvuddrag.....	10
4. Propositionens förhållande till hittegodslagen och förordningen om fynd och bärning av gods som tillhört försvarsmakten	11
5. Ekonomiska verkningar.....	12
6. Verkningar i fråga om allmän ordning och säkerhet.....	13
7. Beredningen av propositionen.....	13
7.1. Beredningsskeden	13
7.2. Utlåtanden	14
8. Samband med internationella fördrag och förpliktelser.....	14
DETALJMOTIVERING.....	16
1. Lagförslag	16
1.1. Skjutvapenlagen.....	16
1.2. Strafflagen	20
44 kap. Om brott som äventyrar andras hälsa och säkerhet.....	20
1.3. Polislagen.....	20
2. Lagstiftningens ordning.....	21
LAGFÖRSLAGEN	23
om ändring av skjutvapenlagen	23
om ändring av 44 kap. 11 § strafflagen.....	25
om ändring av 23 § polislagen	25
BILAGA	27
PARALLELLTEXTER	27

om ändring av skjutvapenlagen	27
om ändring av 44 kap. 11 § strafflagen.....	31
om ändring av 23 § polislagen	32

ALLMÄN MOTIVERING

1. Nuläge

För närvarande föreskrivs i 101 § skjutvapenlagen (1/1998) om straff för olovligt innehav av ett skjutvapen, en vapendel, patroner eller särskilt farliga projektiler. Straffet för gärningen, skjutvapenbrott, är böter eller fängelse i högst två år. Olovligt innehav av sprängämnen skall enligt 44 kap. 11 § strafflagen (39/1889) bestraffas som sprängämnesbrott. Att den som innehar föremålet eventuellt på eget initiativ underrättar polisen om föremålet och överlämnar det till polisen beaktas inte i straffbestämmelserna som en omständighet som lindrar straffet. Ett sådant förfarande kan beaktas som strafflindrande enbart om gärningsmannens strävan enligt 3 § 3 punkten i strafflagens 6 kap., som gäller straffmätning, är att på eget initiativ avstyra eller avlägsna verkningarna av sitt brott eller främja utredningen av detta. Också då handlar det bara om en strafflindrande omständighet men inte om befrielse från straff. Domstolen kan i sådana här situationer enligt prövning från fall till fall låta bli att döma ut straff för gärningen med stöd av 3 kap. 5 § 3 eller 4 mom. strafflagen, eller allmänna åklagaren kan besluta att inte väcka åtal med stöd av 1 kap. 7 och 8 § lagen om rättegång i brottmål (689/1997). I vartdera fallet har gärningsmannen likväl gjort sig skyldig till ett brott trots att gärningen inte leder till straffrättsliga påföljder. I vissa lindriga fall kan eventuellt också 2 § 2 mom. förundersökningslagen (449/1987) tillämpas. Där föreskrivs att polisen kan avstå från att göra förundersökning om brottet inte kan förutses medföra strängare straff än böter och brottet i sin helhet skall anses vara uppenbart obetydligt. Också då leder gärningen till att brottet antecknas i polisens register.

De ovan nämnda bestämmelserna kan inte anses vara tillräckliga för att olovliga skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler samt sprängämnen effektivt skall kunna samlas in hos de

innehavare som saknar tillstånd och överlåtas till staten eller fås inom ramen för ett lagligt innehav. Medborgarna innehar sannolikt fortfarande en stor mängd olovliga skjutvapen, skjutförnödenheter och sprängämnen, som mestadels härstammar från krigstiden och från dödsbon. Enligt vissa beräkningar kan medborgarna fortfarande inneha tiotals tusen skjutvapen utan tillstånd. Det är mycket svårt att uppskatta mängden olovliga vapen och sprängämnen.

I samband med att skjutvapenlagen trädde i kraft 1998 var det möjligt att inom sex månader från lagens ikraftträdande överlämna skjutvapen från dödsbon till polisen eller till en person som hade rätt att förvärva och inneha sådana vapen. Polisen fick då ca 17 000 sådana skjutvapen i sin besittning. När det uppkommer nya dödsbon kommer det också i fortsättningen fram olovliga skjutvapen och skjutvapen vars tillståndsbevis har kommit bort.

Vissa polisinsatser har under senare år på eget initiativ genomfört insamlingar av olovliga skjutvapen inom sitt område. Vid dessa har på sina ställen t.o.m. rätt stora mängder vapen och samtidigt också en avsevärd mängd sprängämnen överlämnats till polisen. I samband med insamlingarna har det inte undersökts om de som har innehaft olovliga föremål och överlämnat dem till polisen eventuellt har gjort sig skyldiga till olovligt innehav, utan föremålen har helt enkelt avhämtats hos dem som har gjort en anmälan om dem, utan att föremålens ursprung och ett eventuellt olovligt innehav har undersökts dess mer. Enligt 101 § skjutvapenlagen och 44 kap. 11 § strafflagen är likväl olovligt innehav av bl.a. skjutvapen och sprängämnen straffbart, och det finns inga möjligheter till undantag om det olovliga innehavet har varit uppsåtligt eller, i fråga om sprängämnen, rentav bara skett av grov oaktsamhet. Insamlingen av olovliga vapen och sprängämnen har varit mycket nyttig och förbättrat den allmänna säkerheten, men i praktiken har den alltså stått i strid med gällande bestämmelser,

vilket inte kan fortgå i längden. Därför föreslås i denna proposition att nödvändiga ändringar görs i skjutvapenlagen, 44 kap. 11 § strafflagen och 23 § polislagen för att insamlingen av olovliga vapen och sprängämnen skall utgöra myndighetsverksamhet som klart regleras i lagen och för vars del det också meddelas noggranna bestämmelser om vad som skall göras med de insamlade föremålen.

2. Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i utlandet

I den internationella jämförelsen används i fortsättningen uttrycket "vapenamnesti", varmed avses att myndigheterna i huvuddrag på motsvarande sätt som enligt denna proportion samlar in olovliga skjutvapen och skjutförmödenheter samt sprängämnen på ett sådant sätt att de som överlämnar föremål undgår straffpåföljder i anslutning till olovligt innehav av ett föremål.

Sverige

I Sverige blev frågan om vapenamnesti aktuell i och med 1987 års vapenutredning. I utredningen föreslogs att det under 12 månaders tid skulle gå att anonymt och utan hot om straff till polisen lämna in skjutvapen och ammunition som man innehade utan att vara berättigad till det. Utredningsförslaget mötte ett blandat mottagande av remissinstanserna. Den svenska justitieministern ansåg inte att vapenamnesti borde införas. Motiveringen till detta var bl.a. att det var högst osäkert om man i någon större grad skulle uppnå den avsedda effekten. Det kunde enligt ministern således starkt ifrågasättas om förslaget skulle få betydelse för de illegala vapen som man eftersträvar att få inlämnade. Inte heller ansåg hon att man kunde bortse från möjligheten att den fullständiga anonymiteten skulle kunna hindra utredning av vissa allvarliga brott med vapen inblandade. Det svenska justitieutskottet delade denna bedömning.

Förslaget om vapenamnesti togs emellertid upp igen i samband med ett förslag till skärpning av straffen för ett antal brott,

däribland olaga vapeninnehav. I propositionen angavs bl.a. att det var synnerligen angeläget att vidta åtgärder för att minska den brottsliga användningen av skjutvapen och att det fanns anledning att ta till vara alla möjligheter att minska antalet illegala skjutvapen. Denna gång ställde justitieutskottet sig bakom förslaget, som antogs av riksdagen den 15 april 1993.

Lagen om ansvarsfrihet vid olaga vapeninnehav föreskrev att den som innehade ett skjutvapen eller ammunition utan att vara berättigad till det inte skulle dömas till ansvar för brott enligt vapenlagen, om innehavaren frivilligt lämnade eller lät lämna vapnet eller ammunitionen till en polismyndighet under tiden juli—september 1993. Den som överlämnade egendom behövde inte lämna uppgift om sin identitet. Egendom som lämnades till polismyndigheten och vars ägare inte var känd tillföll staten, om ägaren inte gav sig till känna inom tre månader från det att egendomen lämnades in. Om ägaren var känd och inte kunde anses ha avstått från sin rätt till egendomen, skulle polismyndigheten ge ägaren tillfälle att inom en månad ta tillbaka egendomen. Egendomen tillföll staten, om ägaren inte tog tillbaka den. Egendom som hade tillfallit staten skulle förstöras, om den inte behövdes för musealt, militärt eller annat liknande ändamål.

Resultatet av 1993 års insamling var att 15 000 kg ammunition och 17 050 vapen lämnades till myndigheterna enligt följande:

Enhandsvapen	
(pistoler och revolverar)	6 698 st.
Gevär	10 224 st.
Helautomatiska vapen	54 st.
Luft-, fjäder- och harpunvapen	74 st.

Endast fem procent av de inlämnade vapnen var tidigare anmälda stulna eller förkomna. Före insamlingen hade det gjorts en bedömning att kriminella kunde tänkas utnyttja amnestin, men denna oro visade sig ha varit obefogad. Mycket tyder på att det var vanliga medborgare som lämnade in den största delen av vapnen till polisen. Man kan således anta att insamlingen inte hade någon större inverkan på mängden stulna eller

förkomna vapen som fanns i kriminella kretsar. Det är ändå uppenbart att de inlämnade vapnen indirekt påverkade den illegala marknaden med vapen, eftersom de inte längre fanns inom räckhåll för potentiella vapentjuvar.

Många av de inlämnade vapnen var av äldre årgång och hade sannolikt innehafts olovligt redan under en längre tid. Många bedömde också att de flesta av de inlämnade vapnen inte längre var skjutdugliga. En projektgrupp som kontrollerade 3 000 av vapnen konstaterade likväl att 70—80 % av dem var fullt möjliga att skjuta med. En annan ståndpunkt som hade framförts var att det inte längre skulle finnas ammunition till de flesta av de inlämnade vapnen. Också på denna punkt framgick det likväl att det gick att göra ammunition till många av dessa vapen och att många privatpersoner hade gammal eller ovanlig ammunition i sina förråd.

Polismyndigheterna tog emot de flesta vapnen i de polisdistrikt inom vars område det bodde flest innehavare av vapen för vilka det fanns tillstånd. Merparten av vapnen överläts under de två sista veckorna av insamlingen. Vid planeringen av insamlingen framfördes också synpunkter enligt vilka det borde ha varit möjligt att få tillstånd för vapen som innehades olovligt. Detta förslag godkändes ändå inte. I samband med insamlingen fick polisen flera anonyma förfrågningar om det var möjligt att ansöka om tillstånd att inneha det illegala skjutvapnet. När de som frågade fick klart för sig att detta inte var möjligt förklarade somliga att de då inte tänkte lämna in sitt vapen till polisen.

Kostnaderna för förfarandet uppgick till ungefär sju miljoner kronor. Av denna summa gick fem miljoner till direkta kostnader och två miljoner till den informationskampanj som föregick inlämningsperioden. Delat med 17 000 inlämnade vapen var den totala kostnaden ca 400 kronor för varje vapen som lämnades in.

De svenska myndigheterna var tillfreds med resultaten av insamlingen. Men om de som lämnade in olovliga vapen hade kunnat få tillstånd för vapnen eller om de hade kunnat överlämna dem till någon som hade

fått tillstånd för dem, skulle mängden inlämnade vapen enligt myndigheterna ha varit avsevärt mycket större. Dessutom finns det enligt de svenska myndigheterna fortfarande många olovliga vapen i omlopp i kriminella kretsar i Sverige. Dessa vapen har stulits, förkommit eller smugglats in i landet. Enligt de svenska myndigheterna innehar kriminella fortfarande uppskattningsvis 13 000 vapen för vilka tillstånd saknas.

Norge

I Norge infördes vapenamnesti 1963. I vissa fall har det också efter detta gått att efterregistrera vapen. Dessutom föreslog en vapenutredning i ett betänkande i december 1996 att en ny vapenamnesti infördes och att ett centraliserat vapenregister upprättas. Strävan med vapenamnestin var att få ännu oregistrerade hagelgevär registrerade och att samla in olovliga vapen av medborgarna. Norge kommer att införa en ny vapenamnesti inom kort.

Genom den norska vapenlagen från 1961 blev det polisen, som gav tillåtelse till förvärv av skjutvapen. Detta innebar i praktiken att alla som ägde ett vapen måste låta registrera det på nytt. När den nya vapenlagen trädde i kraft kungjorde justitiedepartementet att alla som innehade skjutvapen den 1 april 1963 före utgången av 1963 skulle ansöka om polismästarens tillstånd att fortsättningsvis inneha dessa vapen. Detta gällde dock inte hagelgevär, som blev tillståndspliktiga först 1990. Beviljades inget tillstånd att inneha ett vapen skulle vapnet överlämnas till polisen, och därefter såldes det för ägarens räkning. Övergången till den nya ordningen innebar att man inte ingrep mot dem som brutit mot den gamla vapenlagen från 1927. Vile någon inte behålla sitt skjutvapen kunde han lämna in det till myndigheterna anonymt. Den som efter den 1 januari 1964 innehade ett vapen utan tillstånd straffades med böter eller fängelse i högst tre månader.

Det har också efter 1963 funnits vissa möjligheter till efterregistrering av vapen. Bl.a. har justitiedepartementet i en rundskrivelse 1992 uppmanat polismyndigheterna att tillåta registrering av vapen från andra världskriget, om det inte

funnits anledning att misstänka att vapnet använts i brottsliga sammanhang och om vapeninnehavaren i övrigt uppfyller vapenlagens krav.

Under nio månader av vapenamnesti fick de norska myndigheterna in 143 347 ansökningar om registrering av vapen. Under samma tid inkom 9 069 s.k. nya ansökningar för förvärv av vapen. Eftersom många ansökningar gällde registrering av flera vapen har det uppskattats att 250 000—300 000 vapen de facto registrerades medan amnestin tillämpades.

De norska myndigheterna har varit oroad över tendensen till ökat bruk av skjutvapen i samband med våldsbrottslighet. För att denna utveckling skall kunna stoppas har det ansetts viktigt att ingripa vid all slags illegalt bruk och innehav av vapen. Eftersom Norge beräknas ha ett stort antal oregistrerade vapen kom man fram till att en ny vapenamnesti behöver införas. Hösten 1995 tillsatte justitiedepartementet en vapenutredning som bl.a. fick i uppdrag att lägga fram ett förslag till införande av en tidsbegränsad vapenamnesti. Vid planeringen av vapeninsamlingen satte utredningen upp tre mål för förfarandet:

- att minska antalet vapen i kriminella kretsar
- att minska antalet olovliga vapen över lag i samhället
- att förbättra kontrollen över vapen i privat ägo.

Enligt utredningen är det viktigaste målet med insamlingen att öka översikten och kontrollen över vapen i privat ägo. Utifrån erfarenheter och resultat från andra länder tror man i Norge att det inte är möjligt att genom vapenamnesti uppnå någon väsentlig minskning av antalet vapen som finns i kriminella kretsar. Visserligen leder vapenamnestin till en minskning av antalet olovliga skjutvapen i samhället i övrigt, vilket således hindrar att vapnen kommer i kriminella händer.

Utredningens slutsats är att vapenamnestin bör genomföras på så sätt att vapnen kan lämnas in till myndigheterna och att en efterregistrering av vapnen blir möjlig. Samtidigt föreslås registreringsplikt även för hagelgevär som förvärvats före den 1 oktober

1990. Den norska vapenlagen har ändrats både 1978, då registrering infördes för hagelgevär med pumpfunktion och för halvautomatiska hagelgevär, och 1990, då registreringsplikten började gälla alla hagelgevär. Lagändringen 1990 gällde ändå inte vanliga hagelgevär som hade förvärvats före lagändringen. För att resultatet av vapenamnestin skall bli så bra som möjligt skall efterregistreringen enligt planerna vara avgiftsfri. Dessutom planeras en temporär lättnad i den norska vapenlagens krav i fråga om förutsättningarna för beviljande av tillstånd i de fall då vapnet har fått som arv eller då något annat affektionsvärde är förknippat med vapnet.

Utredningen har också dryftat det inbördes förhållandet mellan vapenamnestin och den norska vapenförvaltningscentralen. Enligt utredningen är det inte ändamålsenligt att införa vapenamnestin innan en vapenförvaltningscentral har inrättats. Utan en datoriserad vapenförvaltningscentral måste efterregistreringen till största delen ske manuellt, vilket fordrar avsevärda tilläggsresurser.

Danmark

Danmark har hittills infört vapenamnesti fyra gånger, 1970, 1986 1995 och 1997. Med undantag för 1986 har arrangemangen varit i en månad. År 1986 förlängdes vapenamnestin efter en månad med ytterligare 14 dygn.

Bakgrunden till den danska vapenamnestin har varit en önskan att minska mängden olovliga och oregistrerade vapen, då särskilt den mängd olovliga och oregistrerade vapen som fanns kvar efter andra världskriget. Myndigheterna har också varit oroad över att antalet vapenstöldar har ökat och över att allt fler olovliga vapen har använts i kriminell verksamhet.

I Danmark har det inte krävts några särskilda lagändringar för vapenamnestierna, utan de har kunnat införas genom bestämmelser från justitieministeriet. Enligt justitieministeriets bestämmelser har det gått att lämna in olovliga och oregistrerade skjutvapen, vapendelar, ammunition och sprängämnen under vapenamnestin utan att

riskera straff. Inlämnaren har också kunnat vara anonym. Innehavaren av ett föremål har i regel varit tvungen att själv lämna in föremålet hos myndigheten, och den som har velat har fått ett kvitto på att föremålet har lämnats in. I undantagsfall har också myndigheterna kunnat hämta föremålen, om det har varit den enda möjligheten att få dem inlämnade eller om det hade medfört särskild fara om innehavaren själv hade lämnat in dem, vilket t.ex. ofta är fallet med sprängämnen. Det gavs också möjlighet att anhålla om att få efterregistrera vapnen. Registreringsavgiften har ändå inte sänkts under tiden för amnestin. Om inlämnaren har velat registrera vapnet har myndigheten varit skyldig att förvara vapnet på lämpligt sätt tills registreringsärendet har avgjorts. I det flesta fall har registrering ändå inte godkänts. De vapen som inte har godkänts för efterregistrering eller donerats till museer har förstörts.

Under vapenamnestin 1970 lämnades omkring 12 000 skjutvapen in till myndigheterna, 1986 inlämnades 9 725 vapen, 1995 inlämnades omkring 1 000 vapen och 1997 inlämnades 3 772 vapen. Dessutom lämnades otaliga mängder vapendelar, ammunition och sprängämnen in.

De skjutvapen som myndigheterna omhändertog under vapenamnestin 1997 fördelade sig på följande sätt enligt typen av vapen:

Pistoler och revolverar	1 424 st.
Gevär	1 993 st.
Helautomatiska vapen	102 st.
Andra slag av vapen	253 st.

Myndigheterna har kommit fram till att ytterst få vapen lämnades in från kriminella kretsar. Enligt de danska myndigheterna var anledningen till att så få vapen lämnades in 1995 dels att det inte hade gått särskilt lång tid sedan den senaste aktionen, dels att publiciteten inför denna inte hade varit så god.

Storbritannien

Skjutvapenlagen i Storbritannien är mycket sträng i en jämförelse mellan Europeiska

unionens medlemsländer. Den största orsaken till detta är massmordet i Dunblane 1996, då 16 barn och deras lärare sköts ihjäl. Storbritanniens vapenlag från 1997 förbjuder alla handeldvapen på mer än 22 kaliber. Då tilläts ännu småkalibriga handeldvapen men de måste förvaras på registrerade skytteklubbar, vars licens- och säkerhetsbestämmelser och andra bestämmelser skärptes i den nya lagen. Förbjudna handeldvapen på mer än 22 kaliber måste lämnas in till polisen mellan den 1 juli och den 30 september 1997. Hittade ägaren till ett småkalibrigt handeldvapen inte någon skytteklubb som kunde förvara vapnet, skulle det lämnas in för att senare förstöras. Småkalibriga handeldvapen förbjöds i lag från ingången av februari 1998. Ägarna till småkalibriga handeldvapen måste lämna in dem till polisen under februari månad 1998. Utöver detta har också flera egentliga vapenamnestier införts i Storbritannien. År 1965 fick man in ca 40 500 vapen av enskilda medborgare, 1968 ca 25 000 vapen och 1988 ca 48 000 vapen.

Nederländerna

I Nederländerna infördes en nationell vapenamnesti 1989 i samband med att vissa typer av skjutvapen som tidigare varit tillåtna förbjöds. Syftet med amnestin var att göra det möjligt att lämna in vapen som hade blivit förbjudna till polisen. Samtidigt gavs också en möjlighet att lämna in andra olovliga vapen till myndigheterna. Att ansöka och få tillstånd att inneha vapen som man tidigare hade innehaft utan tillstånd var inte möjligt. I Nederländerna strävade man inte särskilt efter att minska vapnen i kriminella kretsar. Å andra sidan var tanken att en minskning av vapnen i samhället allmänt taget gör det svårare för kriminella att skaffa sig vapen. Under amnestin, som varade i en månad, lämnades omkring 11 000 skjutvapen in till polisen. Myndigheterna gjorde en särskild brottsteknisk undersökning av alla inlämnade vapen för att utreda om vapnet eventuellt hade använts vid vissa grova brott som t.ex. våldsbrott eller brott mot liv.

3. Det föreslagna förfarandet i fråga om insamlig och omhändertagande av olovliga föremål

3.1. Allmänt

Den huvudsakliga principen skall vara att skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler som polisen har fått i sin besittning om möjligt återlämnas till deras ursprungliga lagliga ägare, om denna har eller får tillstånd att inneha dem. Ett skjutvapen kan också försättas i varaktigt obrukbart skick, dvs. deaktiveras. Om ägaren av skjutvapnet inte har eller inte får tillstånd att inneha föremålet och vapnet inte deaktiveras, har ägaren tre månader tid att finna en mottagare med tillstånd som ger honom eller henne rätt att förvärva vapnet. Först efter detta säljer lotteri- och vapenförvaltningsenheten vid inrikesministeriet skjutvapnet för ägarens räkning på offentlig auktion. Bli skjutvapnet inte sålt övergår det utan lösen i statens ägo. Ägarna till skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler kan om de så önskar också utan ersättning överlåta ett föremål direkt till staten.

Värdet på olovliga vapendelar, gassprayer, patroner och särskilt farliga projektiler är ofta ringa, och det är knappast särskilt vanligt att någon gör anspråk i fråga om ägandet av dem. De resurser som finns för insamlingarna gör det inte heller möjligt att separat hantera, utreda och auktionera ut dem, utan för deras del måste förfarandet vara så enkelt som möjligt. Dessutom kan vapendelar, gassprayer, och skjutförmödenheter inte individualiseras på samma sätt som skjutvapen. De kan, med undantag för gassprayerna, huvudsakligen förvärfvas och innehas med stöd av det tillstånd som utfärdas för skjutvapen. I många fall är det dessutom rätt sannolikt att den som innehar dem utan tillstånd direkt överlämnar dem till någon som har rätt att inneha dem, om den tillståndslösa innehavaren vill ha något slag av ersättning för dem. Det pris som man på en offentlig

auktion eventuellt skulle få för vapendelar, gassprayer, patroner och särskilt farliga projektiler skulle i regel knappast täcka kostnaderna för hanteringen och försäljningen av dem, och man kunde inte förvänta sig särskilt många köpare. Ett problem förknippat med försäljning av gassprayer och patroner på offentlig auktion vore dessutom att undersöka och garantera att de är trygga att använda. I synnerhet gamla gassprayer och patroner kan vara mycket farliga för användaren. Därför föreslås i propositionen att vapendelar, gassprayer, patroner och särskilt farliga projektiler som har innehafts utan tillstånd och som polisens har fått i sin besittning skall övergå direkt i statens ägo, varvid deras ursprungliga lagliga ägare inte har eller får rätt att inneha dem. Förfarandet är detsamma om ägaren till skjutvapen, vapendelar, gassprayer, patroner eller särskilt farliga projektiler inte är känd.

Om det vid polisens undersökningar eller i övrigt kommer fram att skjutvapen, vapendelar, patroner eller särskilt farliga projektiler som polisen har omhändertagit och som har innehafts olovligen har stulits från någon genom ett brott eller använts vid ett brott, tas föremålet i dess egenskap av brottsobjekt eller hjälpmedel vid brott i beslag på sedvanligt sätt enligt tvångsmedelslagen (450/1987). Samtidigt förfaller polisens beslut om omhändertagande som har fattats med stöd av skjutvapenlagen. Härefter behandlas föremålet på det sätt som föreskrivs i de särskilda bestämmelserna om brottsobjekt och hjälpmedel vid brott, dvs. det förklaras förverkat till staten eller återlämnas till den ursprungliga lagliga ägaren.

Det föreslås att sprängämnen som innehas i strid med lagen om explosionsfarliga ämnen eller bestämmelser eller allmänna eller särskilda föreskrifter som utfärdats med stöd av den och som har överlämnats i polisens besittning tas om hand av polisen enligt det ändrade 23 § 1 mom. polislagen (493/1995). Det är inte meningen att i detta sammanhang ändra polislagens 24 §, som gäller hantering av omhändertagen egendom, utan på hanteringen av sprängämnen som tagits om hand av polisen enligt det ändrade av 23 § 1

mom. tillämpas de bestämmelser som redan gäller. Härvid skall sprängämnen antingen återlämnas till ägaren, om denna är känd och har tillstånd att inneha dem, eller säljas eller förstöras. Försvarsmakten tar militära sprängämnen i sin besittning.

3.2. Förfarandet i huvuddrag

När lagförslaget har trätt i kraft genomför polisinsamlingarna regionala insamlingar av olovliga skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler samt sprängämnen enligt sina egna planer och tidtabeller. När det gäller sprängämnen ger försvarsmakten handräckning på polisens begäran och försvarsmakten sköter insamlingen av militära sprängämnen på det sätt som särskilt föreskrivs i bestämmelser om dem. Även om det är försvarsmakten som samlar in militära sprängämnen skall anmälan om dem alltid till polisen. I dessa situationer vore den mest ändamålsenliga lösningen att polisen och försvarsmakten tillsammans besöker stället. Samma förfarande föreslås då ett föremål genast tydligt kan konstateras tillhöra försvarsmakten.

Insamlingarna skall samordnas länsvis av polisens länsledning. På det regionala planet informeras effektivt om insamlingarna på polisinsamlingarna, i lokaltidningarna, i lokalradion och i vapenbranschens lokala organisationer. Verksamheten stöds och övervakas i hela landet av lotteri- och vapenförvaltningsenheten vid inrikesministeriets polisavdelning samt av en särskild arbetsgrupp för vapenamnestioperationen som inrikesministeriets polisavdelning redan har tillsatt för projektet och där polisinsamlingarna i häradena och huvudstaben är företrädare vid sidan av lotteri- och vapenförvaltningsenheten.

När lagförslaget har trätt i kraft tar polisinsamlingarna emot medborgarnas anmälningar om olovliga skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler samt sprängämnen och ger i samband med detta anmälaren närmare anvisningar om hur man skall gå till väga. Alternativt kan, utifrån polisens prövning från fall till fall, anmälaren lämna föremålet

hos polisen vid en avtalad tid eller polisen hämta föremålet hos anmälaren vid en avtalad tid. I samband med detta ger polisen närmare anvisningar om hur föremålet skall förvaras och transporteras och om andra eventuella aspekter som måste beaktas, t.ex. i fråga om skjutvapen deaktivering, ansökan om tillstånd, överlämnande av vapen till någon som har behörigt tillstånd och möjligheten att överlåta föremålen till staten. Av säkerhetsskäl skall polisen eller försvarsmakten ändå alltid hämta sprängämnen hos den som innehar dem eller där de är belägna. Det finns heller inget som hindrar att man är anonym då man gör en anmälan om ett olovligt föremål till polisen. Polisen vidtar då de åtgärder som den finner nödvändiga i fråga om anmälan. I regel är tillvägagångssättet på det lokala planet att polisen tar emot anmälningar om olovliga föremål och att föremålen alltid avhämtas vid vissa tider varje månad. Vid behov kan föremål avhämtas eller andra nödvändiga åtgärder som ärendet föranleder vidtas mycket snabbt, om allmän ordning och säkerhet så kräver.

När olovliga skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler samt sprängämnen omhändertas antecknar polisen uppgifter om föremålen och försöker i synnerhet med stöd av den utredning som den som överlämnar föremålet ger reda ut vem som kan tänkas vara den rätta ägaren. I fråga om omhändertagna föremål fattar polisen beslut om att omhänderta föremålen eller gör en anteckning i någon annan av polisens handlingar och vid behov en eventuell anteckning om hörande av innehavaren av föremålen. Om det är uppenbart att den som överlämnar ett föremål också skall räknas som den rätta ägaren till föremålet och denna person vill överlåta föremålet till staten utan ersättning, skall denna person också skriva sin namnteckning i polisens dokument och på så sätt bekräfta överlåtelsen av föremålet till staten. De som överlämnar föremål kan om de så önskar också få ett kvitto av polisen på att föremålen har överlämnats i polisens besittning. Ett sådant kvitto kan vara bl.a. en kopia av polisens beslut om omhändertagandet av föremålen eller av någon annan anteckning

som polisen har gjort i en handling.

Om ägaren av ett olovligt skjutvapen vill ansöka om tillstånd att inneha vapnet skall polisen anvisa honom eller henne att omedelbart lämna in en tillståndsansökan hos polisinspektionen. Samtidigt underrättas ägaren av vapnet om möjligheten att inom tre månader leta upp någon som har ett tillstånd vilket ger honom eller henne rätt att förvärva vapnet och till vilken det kan överlämnas. Om ägaren av ett skjutvapen däremot vill försätta vapnet i varaktigt obrukbart skick, dvs. deaktivera det, ger polisen anvisningar om hur man skall gå till väga. I fråga om såväl ansökningar om tillstånd som deaktiveringar skall polisen råda den sökande att omedelbart ta itu med saken. Om ägaren av ett skjutvapen inte får tillstånd att inneha det vapen som han eller hon har lämnat in till polisen, inte hittar en mottagare med behörigt tillstånd och inte heller deaktiverar vapnet, sänds det från polisinspektionen till lotteri- och vapenförvaltningsenheten vid inrikesministeriets polisavdelning för att säljas för ägarens räkning på offentlig auktion. Skjutvapen skall ändå alltid först lämnas in till polisen för eventuella kontrollåtgärder även om ägaren söker tillstånd för vapnet, ämnar deaktivera det eller letar upp en mottagare som har tillstånd för vapnet. Dessutom är det motiverat att olovliga vapen förvaras hos polisen tills något av de nämnda alternativen realiserats.

Den vanligaste orsaken till att någon ansöker om tillstånd att inneha skjutvapen är antagligen att vapnet skall förvaras som minnessak enligt 43 § 1 mom. 6 punkten skjutvapenlagen. Skjutvapenlagen ändrades 2001. Enligt motiven till ändringen av 61 § kan ett sådant förbud att förvärva och inneha patroner som tas in i innehavstillstånd som har meddelats för skjutvapen som förvaras som minnesföremål på sätt och vis sänka tröskeln för att meddela tillstånd, vilket i vissa fall kan vara ändamålsenligt. Det kan vara motiverat att bevilja tillstånd för skjutvapen som överlämnas till polisen enligt just detta lagförslag. Tillstånd kan givetvis sökas också på andra av de grunder som nämns i 43 § 1 mom.

När det gäller sprängämnen är förfarandet att polisen tar hand om sprängämnena med

stöd av 23 § 1 mom. polislagen. Efter detta skall sprängämnena enligt 24 § polislagen antingen återlämnas till den riktiga ägaren, om polisen vet vem ägaren är och denna har tillstånd att inneha sprängämnena, eller säljas eller överlåtas till någon som har tillstånd att inneha dem. Kan sprängämnena inte riskfritt återlämnas, säljas eller överlåtas skall de förstöras på befallning av en polisman som tillhör befälet. Likaså kan sprängämnena förstöras om de är av ringa värde. Om det finns en risk beträffande hur säkra sprängämnena är eller om deras sammansättning inte med säkerhet kan utredas, är det med tanke på att de kan vara farliga motiverat att så snabbt som möjligt föra bort sprängämnena för att låta dem förstöras. När sprängämnen transporteras och förvaras och också när de förstörs skall särskild försiktighet iakttas på grund av deras allmänfarliga karaktär. Vid behov kan sprängämnena också förstöras på det ställe där de omhändertas, om det med fog anses säkrare än att transportera bort dem. Beslutet i frågan fattas av polisen, vid behov i samarbete med de militära myndigheterna. Militära sprängämnen omhändertas genast av försvarsmakten.

4. Propositionens förhållande till hittegodslagen och förordningen om fynd och bärgning av gods som tillhört försvarsmakten

De bestämmelser som i denna proposition föreslås i skjutvapenlagen är delvis överlappande med bestämmelserna i hittegodslagen (778/1988). I de situationer där det eventuellt uppstår en konflikt om vilka bestämmelser som skall tillämpas, skall det förslag till ändring av skjutvapenlagen som nu ges liksom också skjutvapenlagens redan gällande bestämmelser om skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler i egenskap av specialbestämmelser tillämpas på dessa föremål i stället för hittegodslagen. Om en fråga således uttryckligen regleras på ett annat sätt i skjutvapenlagen än i hittegodslagen skall skjutvapenlagen tillämpas. Eftersom bestämmelserna i

skjutvapenlagen är bestämmelser på lagnivå skall de också tillämpas i stället för förordningen om fynd och bärgning av gods som tillhört försvarsmakten (84/1983). Ett förfarande enligt hittegodslagen när det gäller upphittade skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler vore också med tanke på genomförandet av det nu aktuella lagförslaget för tungt och komplicerat i praktiken, och resultaten av att tillämpa hittegodslagen vore ringa eftersom de vapen och vapendelar för vilka det finns tillstånd finns antecknade i polisens register över föremålen i fråga.

I 26 § 2 mom. hittegodslagen finns också en straffbestämmelse enligt vilken om straff för tillgrepp av hittegods föreskrivs i 28 kap. 4 § 2 mom. strafflagen, vilket lagrum gäller förskingring. (Om grov och lindrig förskingring föreskrivs i kapitlets 5 respektive 6 §). Med stöd av samma 28 kap. 4 § 2 mom. strafflagen tilldöms likaså straff för förskingring av egendom som enligt förordningen om fynd och bärgning av gods som tillhört försvarsmakten uppenbart tillhört försvarsmakten. Även om innehavaren av olovliga skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler enligt det föreslagna nya 3 mom. i skjutvapenlagens 101 §, som gäller skjutvapenbrott, inte gör sig skyldig till olovligt innehav av ett föremål om han eller hon på eget initiativ gör en anmälan till polisen om föremålet och överlämnar det i polisens besittning, kan denna person ändå eventuellt ha gjort sig skyldig till ovan nämnd förskingring av hittegods om han eller hon vid upphittandet underlät att underrätta myndigheterna om upphittade skjutvapen, vapendelar, patroner eller särskilt farliga projektiler på det sätt som föreskrivs i hittegodslagen och förordningen om fynd och bärgning av gods som tillhört försvarsmakten. En sådan gärning, liksom också andra brott som eventuellt har begåtts vid förvärvet eller användningen av föremålet i fråga, bedöms nu, oavsett det lagförslag som nu ges, som en egen separat gärning och med de påföljder som enligt gällande lagstiftning är förknippade med gärningen. Ofta kan det likväl sannolikt hända att åtalsrätten i fråga om ett eventuellt brott redan är preskriberad,

vilket ändå inte hindrar att skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler eventuellt tas i beslag på grund av gärningen och förklaras förverkade till staten i egenskap av brottsobjekt eller hjälpmedel vid brott.

När det gäller hanteringen av sprängämnen som polisen har omhändertagit iakttas redan gällande bestämmelser. Om hanteringen av sådana sprängämnen föreskrivs i 24 § polislagen. I fråga om hanteringen av sprängämnen föreslås i denna proposition således inte att den gällande lagstiftningen skall ändras, varför denna proposition inte för sprängämnenas del ger upphov till eventuella konflikter med hittegodslagen och förordningen om fynd och bärgning av gods som tillhört försvarsmakten på samma sätt som när det gäller skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler. Det som ovan har anförts i fråga om förskingring av hittegods gäller givetvis också sprängämnen i motsvarande situationer.

5. Ekonomiska verkningar

Det är mycket svårt att uppskatta kostnaderna för insamlingen eftersom det inte går att göra en tillförlitlig bedömning av hur många olovliga föremål polisen kommer att få in under insamlingen. Enligt vissa bedömningar finns det högst ca 40 000 skjutvapen från krigstiden att lämna in. Utöver dem kommer polisen också att få in vapen som någon tidigare har haft tillstånd att inneha men som efter denna persons död olovligen har blivit kvar i dödsboet eller hos någon närstående. Eftersom övergångsbestämmelserna i skjutvapenlagen föreskriver att tillstånd måste sökas också för gamla dödsbons vapen inom ett halvt år efter lagens ikraftträdande, dvs. från ingången av mars 1998, och eftersom polisinsamlingarna redan har ordnat lokala insamlingskampanjer, kan det antas att antalet skjutvapen som överlämnas i polisens besittning vid de insamlingar som ordnas efter att det nu aktuella lagförslaget har trätt i kraft inte kommer att överstiga 60 000.

Inrikesministeriet frågade i juli—augusti 2002 länsstyrelserna vilka kostnader det

medför för länen om insamlingen av olovliga skjutvapen genomförs som ett kort projekt på sex månader. Enligt svaren från länsstyrelserna skulle kostnaderna uppgå till ca 730 000 euro. Dessutom tillkommer informationskostnader på uppskattningsvis 280 000 euro. När man beaktar att en del av vapnen säljs på offentlig auktion och en del återlämnas till sina ägare eller till mottagare utsedda av ägarna, kan det uppskattas att högst ca 20 000 av de vapen som skall hanteras övergår i statens ägo.

Kostnaderna kan fås ner avsevärt om de olovliga föremålen samlas in genom polisinsatsernas lokala kampanjer, som planeras enligt insatsernas egna tidtabeller. Många polisinsatser i häradena har redan kunnat genomföra korta insamlingskampanjer inom ramen för de existerande finansiella ramarna. Man kan därför på goda grunder anta att det går att göra så här också i fortsättningen. Om insamlingarna genomförs på detta sätt bör uppskattningsvis minst ca 50 000 euro reserveras för polisens materielanskaffning, ca 200 000 euro för information och ca 30 000 euro för oförutsedda kostnader samt 100 000 euro för lotteri- och vapenförvaltningsenhetens ökade kostnader. Minimikostnaderna kan således, om föremålen samlas in på det föreslagna sättet, beräknas uppgå till ca 380 000 euro, som betalas med anslag under polisens omkostnadsmoment. Summan har redan preliminärt reserverats för denna verksamhet i polisens anslagsramar för 2003 och 2004.

6. Verknningar i fråga om allmän ordning och säkerhet

En stor mängd olovliga skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler samt också sprängämnen kan genom insamlingarna fås in av medborgarna, vilket bidrar till att öka den allmänna ordningen och säkerheten i samhället. Samtidigt går det att hindra att dessa föremål som innehas utan tillstånd eventuellt kommer i kriminellt bruk. Dessutom fås en del av de olovliga vapnen med inom ramen för det lovliga innehavet och blir antecknade i

polisens register med uppgifter om ägarna och identifikationsuppgifter.

Riksdagens förvaltningsutskott har i sitt betänkande (FvUB 29/1997 rd) påpekat att man bör se till att skjutvapen inte innehas av personer som inte är i stånd att sörja för säkerheten. Enligt utskottet kan det uppkomma farliga situationer då någon som inte behärskar vapenhantering börjar transportera vapen till polisstationen för registrering. Precis som utskottet har konstaterat är det uppenbart att insamlingen av olovliga föremål är förknippad med avsevärda säkerhetsrisker, som det är omöjligt att helt och hållet förebygga.

Vid de lokala insamlingar som vissa polisinsatser har genomfört har hittills inträffat en allvarlig olycka, som ledde till att en av försvarsmaktens anställda avled. Olyckan inträffade vid förstörandet av sprängämnen som hade lämnats in vid en lokal sprängämnesinsamling som polisen genomförde i samarbete med försvarsmakten. Sprängämnet exploderade av sig självt i förtid när det skulle förstöras. Vid de redan genomförda lokala insamlingarna har poliserna huvudsakligen avhämtat föremålen hos dem som innehåft dem. Det bästa sättet att undvika olyckor är att de som inte kan hantera dessa olovliga föremål på ett säkert sätt inte på eget bevåg börjar transportera föremålen till polisinsatserna utan att först kontakta den lokala polisen. I stället skall man i sådana fall under ledning av polisen försöka komma överens om hur föremålen skall transporteras och förvaras. En risk för olyckor finns ändå alltid. Å andra sidan föreligger också motsvarande olycksrisker om de olovliga föremålen stannar kvar hos medborgarna.

7. Beredningen av propositionen

7.1. Beredningsskeden

Beredningen av propositionen har styrts av den arbetsgrupp för vapenamnestilagstiftningen som inrikesministeriets polisavdelning har tillsatt. I arbetsgruppen har inrikesministeriets

polisavdelning, försvarsministeriet och handels- och industriministeriet varit företrädda. Under beredningen har man dessutom samarbetat med justitieministeriet. Den ändring av strafflagen som gäller sprängämnen har beretts i samarbete mellan inrikesministeriet, handels- och industriministeriet och justitieministeriet, och i samband med detta har man också dryftat och utrett eventuella verkningar och behov av ändringar när det gäller de särskilda bestämmelserna om sprängämnen.

Det praktiska genomförandet av propositionen har beretts i den arbetsgrupp för vapenamnstillämpningen som inrikesministeriets polisavdelning har tillsatt och där lotteri- och vapenförvaltningsenheten vid inrikesministeriets polisavdelning, polisinspektörerna i häradet och huvudstaben är företrädda. Dessutom skall arbetsgruppen för vapenamnstillämpningen, när de lagförslag som nu skall ges har trätt i kraft, tillsammans med lotteri- och vapenförvaltningsenheten vid inrikesministeriets polisavdelning och polisens länsledningar styra, samordna, biträda och övervaka de regionala insamlingar av skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler samt sprängämnen som polisinspektörerna i häradet genomför på det lokala planet. Propositionen har under beredningens gång också behandlats i skjutvapennämnden, som finns i anslutning till inrikesministeriet. I nämnden finns företrädare för de största intressegrupper och de viktigaste av de myndigheter som har med vapen att göra.

Under beredningen lades också det alternativet fram att insamlingen av olovliga föremål skulle ordnas som ett tidsbundet projekt. Efter remissbehandlingen gick man ändå in för att föreslå ett permanent arrangemang, eftersom alla remissinstanser med undantag för en understödde ett bestående arrangemang. Också med tanke på de totala kostnaderna är ett permanent arrangemang en klart mer ekonomisk lösning. Dessutom kunde ett tidsbundet arrangemang enligt ett utlåtande från justitieministeriet ha varit förknippat med en viss grad av problem när det gäller de grundläggande fri- och rättigheterna. Efter att

de föreslagna lagarna har trätt i kraft är det likväl meningen att särskilt noggrant ge akt på verkningarna av dem, och vid behov ändras vissa bestämmelser om det framkommer praktiska problem med tillämpningen av dem.

7.2. Utlåtanden

Sammanlagt 24 olika instanser ombads komma med ett utlåtande om propositionen. Bland ministerierna begärdes utlåtanden av försvarsministeriet, handels- och industriministeriet och justitieministeriet. Bland de centrala ämbetsverken och polisens riksomfattande enheter begärdes utlåtanden av Försvarsmaktens huvudstab, centralkriminalpolisen, rörliga polisen, Polisskolan och Polisens teknikcentral. Dessutom begärdes utlåtanden av alla länsstyrelser, polisinspektörerna i Helsingfors, polisinspektörerna i Mariehamn, Museiverket, Krigsmuseet och Jägarnas centralorganisation.

Bland privaträttsliga samfund och sammanslutningar begärdes utlåtanden av Suomen Ampumaurheiluliitto ry, Reserviläisurheiluliitto ry, Asehistorian Liitto ry, Suomen Asehistoriallinen Seura ry, Suomen Aseseppien Yhdistys ry och Urheilu-, metsästysaseiden ja -tarvikkeiden vastuulliset maahantuojat ry.

Alla andra instanser än polisinspektörerna i Mariehamn avgav ett utlåtande. I utlåtandena understöddes propositionen på ett allmänt plan, och så gott som alla remissinstanser ansåg att det är bättre med ett permanent arrangemang för överlämnande av olovliga föremål än ett tidsbundet arrangemang.

Det har gjorts ett sammandrag av utlåtandena.

8. Samband med internationella fördrag och förpliktelser

Finland är deltagande stat i Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (nedan OSSE). OSSE:s ministermöte antog den 24 november 2000 ett dokument om handeldvapen och lätta vapen, vilket är politiskt bindande för OSSE:s deltagarstater.

OSSE-dokumentet om handeldvapen och

lätta vapen innehåller rekommendationer bl.a. om myndigheters insamling av överblivna olovliga vapen hos civilpersoner. I kapitel V punkt D5 i dokumentet sägs att de deltagande staterna inom ramen för de till buds stående ekonomiska och tekniska resurserna skall överväga lämpliga sporrar för att få människor att frivilligt lämna in handeldvapen och lätta vapen som de olagligt innehar. I dokumentet avses med

handeldvapen och lätta vapen bl.a. revolverar, pistoler med självladdande enkelskott, gevär och kulsprutepistoler. Således realiserar genom denna proposition också det nationella genomförandet av rekommendationerna till de deltagande staterna i OSSE-dokumentet om handeldvapen och lätta vapen, vilket är bindande för Finland.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslag

1.1. Skjutvapenlagen

68 a §. *Undantag från återkallelse av tillstånd och godkännande.* I paragrafen föreslås bli föreskrivet att om tillståndshavaren eller en person som godkänts som vapenansvarig eller vapensamlare på eget initiativ gör en anmälan till polisen om olovliga skjutvapen, vapendelar, patroner eller särskilt farliga projektiler eller sprängämnen och överlämnar dem i polisens besittning, återkallas inte tillståndet till förvärv eller innehav eller godkännandet av den vapenansvariga eller vapensamlaren på grund av detta olovliga innehav. Enligt 101 § 3 mom. i lagförslaget räknas olovligt innehav av dessa överlämnade föremål inte som skjutvapenbrott i dessa fall och enligt det nya 2 mom. i 44 kap. 11 § strafflagen inte heller som sprängämbesbrott.

Om innehavaren av ett tillstånd eller godkännande däremot har gjort sig skyldig till någon annan straffrättsligt sett klandervärd gärning när det gäller det överlämnade föremålet, bedöms gärningen med tanke på ett återkallande av tillstånd och godkännande på det sätt som föreskrivs i 67, 67 a och 68 § skjutvapenlagen. Har innehavaren av ett olovligt föremål kommit i besittning av föremålet t.ex. genom stöld eller förskingring eller genom att använda föremålet vid ett brott, t.ex. jaktbrott eller våldsbrott, överväger tillståndsmyndigheten ett återkallande av tillstånden och godkännandet separat som ett eget förfarande vad dessa gärningar beträffar.

91 §. *Omhändertagande.* I 91 §, som gäller omhändertagande, föreslås ett nytt 2 mom. där det bestäms att polisen skall fatta beslut om omhändertagande också i de situationer då innehavare av olovliga skjutvapen, vapendelar, patroner eller särskilt farliga projektiler går till väga på det sätt som föreskrivs i 101 § 3 mom. i lagförslaget. När föremål överlämnas i polisens besittning

fattas beslutet om omhändertagande i praktiken när polisen tar emot föremålen. Efter detta skall polisen undersöka om föremålen eventuellt har använts vid ett brott eller om de har förvärvats genom ett brott. Enbart olovligt innehav av föremålen i fråga skall enligt det nya 3 mom. i lagförslaget 101 §, som gäller skjutvapenbrott, i detta sammanhang inte räknas som brott.

Beslutet om omhändertagande förfaller om det olovliga föremål som överlämnas har använts vid ett brott eller förvärvats genom ett brott och polisen tar föremålet i beslag enligt tvångsmedelslagen eller föremålet förklaras förverkat till staten. Detta är förfarandet också om det är någon annan än den som anmäler och lämnar in föremålet som har använt det till att begå ett brott. Det fortsatta förfarandet i fråga om brottsobjekt och hjälpmedel vid brott bestäms enligt det som separat föreskrivs i bestämmelserna om dem. Även om brottet i sig som gärning eventuellt redan är preskriberat när det gäller åtalsrätten, förklaras föremålet ändå i regel förverkat till staten i egenskap av brottsobjekt eller hjälpmedel vid brott, på det sätt som det i strafflagen föreskrivs om förverkandepåföljder när det gäller förvärv och innehav av föremål som kräver tillstånd och som är farliga med tanke på allmän ordning och säkerhet. Sådana föremål är bl.a. skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler.

99 §. *Överlämnande av föremål som är i polisens besittning.* En sådan ändring föreslås i 99 § att paragrafens första mening får en hänvisning till 1 mom. i 91 §, som gäller omhändertagande, och i fråga om skjutvapen dessutom till 91 § 2 mom. I övrigt motsvarar 99 § 1 mom. den gällande 99 §. I det föreslagna 99 § 1 mom. bestäms således om överlämnande av föremål som polisen har i sin besittning med stöd av ett beslut om omhändertagande i de fall då grunden för omhändertagandet är att tillstånd som gäller de omhändertagna föremålen upphör att gälla eller återkallas på det sätt som anges i 91 § 1 mom. samt också i de fall enligt det nya 91 §

2 mom. då det är ett skjutvapen som omhändertags och ägaren till föremålet är känd.

I paragrafen föreslås ett nytt 2 mom. där det föreskrivs om överlämnande av föremål som polisen har i sin besittning med stöd av ett beslut om omhändertagande i de fall då det som omhändertags är olovliga skjutvapen, vapendelar, patroner eller särskilt farliga projektiler enligt det nya 2 mom. i 91 §, som gäller omhändertagande, och ägaren är känd för polisen. Föremålen kan då överlämnas till den ursprungliga ägaren, om denna fortfarande har ett gammalt tillstånd i kraft eller skaffar sig ett nytt tillstånd att inneha föremålen. Föremålen kan överlämnas genast när tillstånden för dem är i ordning. I fråga om skjutvapen är ett alternativ till beviljande av tillstånd att skjutvapnet försätts i varaktigt obrukbart skick, dvs. deaktiveras, varvid det kan överlämnas till ägaren även om denna inte längre har eller inte får tillstånd att inneha vapnet. Om deaktivering av skjutvapen föreskrivs i skjutvapenförordningen (145/1998) och närmare instruktioner för det tekniska genomförandet har meddelats i inrikesministeriets anvisning om deaktivering av skjutvapen.

Olovliga föremål skall ändå alltid först överlämnas till polisen, och först efter det kan en eventuell ägare söka tillstånd för dem eller ett skjutvapen deaktiveras eller överlåtas till någon som har ett behörigt tillstånd som berättigar till förvärvet. Detta är nödvändigt för att det skall kunna kontrolleras om föremålet t.ex. ursprungligen har stulits av någon genom ett brott eller om ett brott har begåtts med föremålet.

När det gäller ägaren till föremålen har utgångspunkten för denna proposition varit att polisen på något sätt måste känna till den rätta ägaren till föremålen, antingen utifrån de upplysningar inlämnaren ger eller utifrån uppgifter i polisens vapenregister eller andra uppgifter som polisen har. Polisen förfogar över ett datorbaserat riksomfattande vapenregister samt polisrättingarnas manuella vapenkortregister med uppgifter om de vapeninnehav för vilka tillstånd har beviljats. Polisens register innehåller också uppgifter om stulna vapen. Polisen börjar

därför inte leta efter den lagliga ägaren genom officiella kungörelser eller på något annat sätt, om det inte går att ta reda på ägaren på ett ändamålsenligt sätt utifrån fakta som polisen känner till. Någon annan närmare utredning av ägandet är inte möjlig inom ramen för de resurser som står till buds, och kanske inte heller motiverad med tanke på de ovan nämnda registeruppgifterna som polisen har till sitt förfogande.

I fråga om vem som äger ett föremål skall utgångspunkten vara principen om ett allmänt antagande om ägande av lös egendom, dvs. den som har den lösa egendomen i sin besittning skall i regel anses vara ägaren, om inte någon annan utredning läggs fram i frågan eller något annat framgår av faktorer i anslutning till ärendet eller polisen har ytterligare uppgifter. I sista hand avgörs frågan om ägandet av en allmän domstol. Polisen fattar därför inte, och kan inte fatta, slutgiltiga bindande beslut om ägaren till föremålen.

När olovliga skjutvapen överlämnas i polisens besittning utreder polisen med hjälp av sina register och andra uppgifter som den förfogar över om ett vapen t.ex. har stulits av eller förkommit från den lagliga ursprungliga ägaren. I princip är förfarandet detsamma också när det gäller vapendelar, gassprayer, patroner och särskilt farliga projektiler, men eftersom dessa föremål inte kan individualiseras blir undersökningsförfarandet för delar del oundvikligen mer ungefärligt. Tyder inget på att ett föremål ursprungligen har stulits av eller förkommit från den riktiga ägaren, skall utgångspunkten vara att vapnet vad ägandet beträffar har innehafts lagligt av den som överlämnat det till polisen, om inte något annat läggs fram eller i övrigt framkommer i fråga om ägandet. Att på något annat sätt närmare utreda ägandet t.ex. genom kungörelser eller dylikt motsvarande är inte möjligt med tanke på de resurser som finns för genomförandet av insamlingen. Också på denna punkt har man i propositionen som viktigaste princip att så många olovliga föremål som möjligt skall kunna samlas in och börja omfattas av ett lovligt och därigenom också avsevärt mycket tryggare innehav. Detta är uttryckligen syftet med

denna proposition.

100 §. *Försäljning för ägarens räkning och överföring i statens ägo.* I 1 mom. föreslås en sådan ändring att den gällande hänvisningen till 99 § preciseras till att gälla det nya 99 § 1 mom., som alltså gäller överlämnande av skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler som polisen har i sin besittning i de fall då polisen har föremålen i sin besittning med stöd av det nya 91 § 1 mom. eller i fråga om skjutvapen dessutom med stöd av det nya 91 § 2 mom. och ägaren till vapnet är känd. Paragrafens 1 mom. föreslås bli utökat med en bestämmelse enligt vilken polisen också säljer skjutvapen enligt det nya 99 § 2 mom. för ägarens räkning på offentlig auktion, om ägaren till skjutvapnet inte har tillstånd att inneha vapnet eller om vapnet inte försätts i varaktigt obrukbart skick. Här avses således situationer där det inte är oklart vem som äger skjutvapnet, tolkat enligt de principer för vilka redogörs närmare ovan i motiveringen till den föreslagna 99 §.

I fråga om ett olovligt skjutvapen som har överlämnats i polisens besittning och det anses klart vem som är ägaren kan denna först söka tillstånd att inneha vapnet eller försätta vapnet i varaktigt obrukbart skick, dvs. deaktivera det, eller inom utsatt tid leta upp en mottagare med ett tillstånd som ger honom eller henne rätt att förvärva vapnet. Om ägaren inte vill söka eller inte får tillstånd för vapnet och det inte heller deaktiveras eller överläts till en mottagare med behörigt tillstånd, skall vapnet säljas för ägarens räkning på offentlig auktion. Från föremålets försäljningspris kan utöver kostnaderna för förrättande av auktionen dessutom avdras nödvändiga kostnader för hantering av föremålet i fortsättningen. Sådana nödvändiga kostnader i anslutning till hanteringen av ett föremål är bl.a. de nödvändiga kostnaderna för lagring och transport. Strävan skall vara att fördela de kostnader som dras av på så många som möjligt av de föremål som säljs.

I 2 mom. föreslås bestämmelser om de fall då föremål övergår i statens ägo utan lösen. Alla vapendelar, gassprayer, patroner och särskilt farliga projektiler som polisen har i sin besittning med stöd av ett beslut om

omhändertagande enligt det nya 91 § 2 mom. och som inte har överlämnats till sina lagliga ägare på det sätt som föreskrivs i det nya 99 § 2 mom. övergår utan lösen i statens ägo. Detta gäller alltså också gassprayer, som inte säljs på offentlig auktion för ägarens räkning utan alltid utan lösen övergår i statens ägo, om deras lagliga ägare inte har tillstånd att förvärva eller inneha dem. I fråga om olovliga vapendelar, gassprayer, patroner och särskilt farliga projektiler måste förfarandet vara enklare än i fråga om egentliga skjutvapen eftersom hanteringen av de förstnämnda innebär mycket arbete och föremålen inte kan individualiseras och dessutom ofta har ett ringa försäljningsvärde. Dessutom kan det också uppstå problem med den allmänna säkerheten vid användning om gassprayer, patroner och särskilt farliga projektiler genom försäljning på offentlig auktion eventuellt överläts för vidare användning. Problem kan uppstå i synnerhet om föremålen är gamla eller om de har förvarats i förhållanden som försämrar deras användningssäkerhet.

I 2 mom. föreskrivs enligt förslaget också att den ägare till ett föremål som så önskar alltid kan överlåta föremålet direkt till staten utan ersättning. Detta gäller alltså alla föremål som polisen har omhändertagit med stöd av 91 §, dvs. också dem som har omhändertagits på grund av att tillstånden att inneha dem återkallas eller upphör att gälla. I sådana fall skall ägaren till föremålet alltid ge en skriftlig viljeförklaring på en blankett som polisen gör upp särskilt för detta. Ägaren till föremålet skall underteckna blanketten.

Enligt 2 mom. övergår också skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler som med stöd av 1 mom. inte har blivit sålda vid en offentlig auktion utan lösen i statens ägo. Denna reglering motsvarar innehållet i det gällande 100 § 2 mom. Dessutom skall också skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler vars ägare inte är känd av polisen övergå i statens ägo. På denna punkt tillämpas således inte hittegodslagen, utan för att förfarandet skall bli så enkelt som möjligt övergår föremålen direkt i statens ägo. För detta förfarande talar bl.a. det faktum att det

alltid fordras ett separat tillstånd av myndigheterna för förvärv och innehav av skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler. Dessutom gör de till buds stående resurserna det inte möjligt att mycket grundligt eller ens i enlighet med hittegodslagen utreda vem som äger föremålen utan att genomförandet av en lyckad insamling riskeras. I de fall då den som överlämnar ett olovligt föremål, anmälaren och polisen inte tillsammans får klarhet i vem som äger föremålet, är det knappast heller ändamålsenligt att noggrannare och mer i detalj börja utreda ägandet, även med beaktande av att polisen förfogar över ett riksomfattande datorbaserat vapenregister samt uppgifterna i polisinskrivningarnas manuella vapenkortregister. Polisen är givetvis skyldig att, på det sätt som närmare beskrivs ovan i motiveringingen till 99 §, reda ut ägandet med hjälp av de register och andra uppgifter som polisen förfogar över och har tillgång till.

101 §. *Skjutvapenbrott*. Ett nytt 3 mom. föreslås bli fogat till 101 §, som gäller skjutvapenbrott. Enligt momentet anses som skjutvapenbrott inte innehav av olovliga skjutvapen, vapendelar, patroner eller särskilt farliga projektiler, om innehavaren av ett sådant föremål på eget initiativ gör en anmälan till polisen om föremålet och överlämnar det i polisens besittning. Då är det inte fråga om ett brott, och innehavaren av föremålet blir inte föremål för några som helst påföljder eller brottsutredningar i fråga om det olovliga innehavet av det överlämnade föremålet.

Det olovliga innehav av föremål som enligt vedertagen praxis har varit straffbart enligt skjutvapenlagen innefattar enligt de allmänna konkurrensprinciperna också eventuella gärningar som strider mot vapenlagen och som hänför sig till förvärvet av föremålet, dvs. vid åtal för olovligt innehav åtalas inte separat för olovligt förvärv av föremålet, utan olovligt innehav innefattar också, som en nödvändig handling som föregår brottet, det olovliga förvärvet av föremålet i strid med skjutvapenlagen. Således leder befrielsen enligt 3 mom. från påföljder för olovligt innehav givetvis också till befrielse från påföljder för beteende som uppfyller det

övriga rekviritet för skjutvapenbrott enligt 1 mom. 1 punkten och som utgör en nödvändig handling som föregår brottet. Det går härvid t.ex. inte att börja åtala eller döma innehavaren av ett föremål för att i strid med skjutvapenlagen olovligen har förvärvat föremålet eller överfört det till Finland. Detta gäller således bara påföljderna av skjutvapenbrott och betyder t.ex. inte att man undgår straffpåföljder för gärningar som utgör brott enligt andra lagar, som bl.a. stöld eller förskingring enligt strafflagen.

Det är alltså bara den som anmäler och lämnar in ett olovligt föremål som undgår påföljder. Det kan givetvis handla om flera personer, t.ex. i fråga om dödsbon, och då undgår alla av dem påföljder. Om någon innehar ett olovligt föremålet, innebär innehavarens anmälan om föremålet dessutom alltid samtidigt att besittningen av föremålet överläts. Detta kan visserligen också ske långt efter det att anmälan om föremålet görs, t.ex. om polisen inte genast när anmälan görs kan avhämta föremålet eller om innehavaren av föremålet inte genast kan lämna föremålet hos polisen. Polisen avgör alltid från fall till fall om den som olovligen innehar föremålet skall lämna det hos polisen eller om polisen skall hämta föremålet hos den som gör anmälan. I dessa fall, precis som i fråga om tidpunkten för ett eventuellt avhämtande, inverkar bl.a. polisens andra mer brådskande tjänsteuppdrag samt innehavarens förmåga och möjligheter att tryggt transportera och förvara föremålet. Någon kan också känna till t.ex. ett ställe där det finns olovliga vapen (bl.a. vapengömmor från krigstiden) och göra en anmälan till polisen. Denna person behöver inte på något sätt ha varit delaktig i det olovliga innehavet av dessa föremål utan gör bara en anmälan till polisen om föremålen, varvid han eller hon inte heller kan anses vara innehavare av föremålen. Genom att göra en anmälan till polisen ser denna person likväl till att han eller hon inte blir föremål för straffrättsliga åtgärder när det gäller en eventuell misstanke om olovligt innehav. Polisen kan visserligen också få anonyma anmälningar om olovliga föremål.

En anmälan på eget initiativ innebär att en person handlar frivilligt utan att detta föregås

av några som helst påtryckningar, misstankar eller undersökningar från myndigheternas sida. Avgörande här är personens egen subjektiva bedömning, som allmänt skall kunna motiveras. Om någon som olovligen innehar ett föremål t.ex. blir stannad i samband med polisens trafikövervakning och i den situationen gör en anmälan om ett olovligt skjutvapen som finns med i bilen, uppfylls villkoret för eget initiativ i regel inte längre. Detta beror på att det enligt en objektiv bedömning i detta läge också är möjligt att polisen gör en undersökning av fordonet eller en kroppsvisitering. Samma situation gäller också vid gripande eller kroppsvisitering av en person eller vid en husrannsakan, även om grunden för dem är en misstanke om något annat brott. I oklara fall är det i sista hand en allmän domstol som avgör om villkoret för eget initiativ uppfylls eller inte. I princip kan målet med propositionen beskrivas vara att få med så många olovliga föremål som möjligt inom ramen för ett lovligt innehav genom att medborgarna fås att frivilligt anmäla och överlämna olovliga föremål till polisen. Därför kan bedömningen av förutsättningarna för eget initiativ inte i alla situationer vara särskilt kritisk, utan i oklara fall skall en handling anses ha skett på eget initiativ. Sådana konkreta och redan inledda undersöknings- och övervakningsåtgärder från myndigheternas sida som enligt allmän livserfarenhet klart får föremålen för dem att känna sig hotade, vilket vanligen kan anses påverka människors tankar och beteende, talar i regel för att villkoret för eget initiativ inte längre kan uppfyllas.

119 §. *Närmare bestämmelser.* För det första ändras subjektet "det ministerium som behandlar skjutvapenfrågor" till inrikesministeriet. För det andra föreslås 2 mom. 2 punkten bli ändrad på så sätt att inrikesministeriet kan utfärda närmare bestämmelser också om eventuell försäljning på offentlig auktion eller på något annat sätt av skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler som har övergått i statens ägo. Försäljning på något annat sätt kunde t.ex. innebära att föremål annonseras till försäljning på Internet, i vapenbranschens tidningar eller via andra marknadsannonser

eller genom att föremålen säljs vid olika offentliga tillställningar inom vapenbranschen. Det primära sättet att hantera dessa föremål som har övergått till staten, i synnerhet skjutvapen, skall anses vara att de tas i statligt bruk eller överläts till ett museum eller en samling. I stället för att förstöra föremålen är det i många fall också motiverat att försöka sälja dem, varvid staten med försäljningsintäkterna kan täcka kostnader för transport, förvaring och hantering av föremålen. Detta förfarande bidrar också till att hindra att t.ex. vapen eller vapendelar som har ett historiskt, konstnärligt eller ekonomiskt värde eller samlarvärde förstörs.

1.2. Strafflagen

44 kap. Om brott som äventyrar andras hälsa och säkerhet

11 §. *Sprängämnesbrott.* I paragrafen föreslås ett nytt 2 mom. enligt vilket som sprängämnesbrott enligt 1 mom. inte anses sådant innehav av sprängämnen som strider mot lagen om explosionsfarliga ämnen eller bestämmelser eller allmänna eller särskilda föreskrifter som utfärdats med stöd av den, om den som innehar sådana sprängämnen på eget initiativ gör en anmälan till polisen om sprängämnena och överlämnar dem i polisens besittning. När det gäller sprängämnen tillämpas i fråga om anmälan på eget initiativ och det praktiska överlämnandet i polisens besittning samma principer som i fråga om skjutvapen. Därför hänvisas för motiveringens del på denna punkt till det som i förslaget till ändring av skjutvapenlagen sägs i detaljmotiveringen till 101 §, som gäller skjutvapenbrott. Om omhändertagande av sådana sprängämnen föreskrivs i 23 § 1 mom. polislagen. Om hanteringen av dem efter omhändertagandet föreskrivs i 24 § polislagen.

1.3. Polislagen

23 §. *Omhändertagande av farliga föremål*

och ämnen. I 1 mom. föreslås en sådan ändring att polisen också kan ta hand om sprängämnen som innehas i strid med lagen om explosionsfarliga ämnen eller bestämmelser eller allmänna eller särskilda föreskrifter som utfärdats med stöd av den, om den som innehar sprängämnena på eget initiativ gör en anmälan till polisen om sprängämnena och överlämnar dem i polisens besittning. En förutsättning är således inte att den som innehar dem med hänsyn till sin ålder, sitt berusnings- eller sinnestillstånd eller andra omständigheter med fog kan misstänkas orsaka överhängande fara för allmän ordning och säkerhet, vilket föreskrivs i det gällande 1 mom. Genom ett sådant förfarande undgår den som innehar sprängämnen straffpåföljder på grund av sprängämnesbrott med stöd av 44 kap. 11 § strafflagen, som föreslås bli ändrad genom denna proposition.

Den som innehar sprängämnen och inte på eget initiativ gör en anmälan till polisen om sprängämnena eller överlämnar dem i polisens besittning gör sig skyldig till sprängämnesbrott, och då kan polisen ta sprängämnena i beslag enligt 4 kap. tvångsmedelslagen i deras egenskap av brottsobjekt.

När polisen har omhändertagit sprängämnena är tillvägagångssättet det som i 24 § i den gällande polislagen föreskrivs i fråga om hantering av omhändertagna sprängämnen. Sprängämnena skall återlämnas till den riktiga ägaren, om denna är känd för polisen och har tillstånd att inneha dem. Sprängämnena kan också överlåtas eller säljas till en person som är berättigad att inneha sprängämnena i fråga. Om sprängämnena inte riskfritt kan återlämnas, säljas eller överlåtas eller om de är av ringa värde, kan de förstöras på befallning av en polisman som tillhör befälet.

2. Lagstiftningsordning

Enligt bestämmelserna i skjutvapenlagens 9 kap., som gäller påföljder, döms den som innehar olovliga skjutvapen, vapendelar, patroner eller särskilt farliga projektiler till böter eller fängelse för överträdelse av skjutvapenlagen. Samtidigt förklaras de

föremål som har innehafts utan tillstånd i regel förverkade till staten. Den som innehar olovliga föremål gör sig genom detta innehav skyldig till skjutvapenbrott och förlorar därigenom också de olovliga föremål som han eller hon har innehaft direkt till staten som brottsobjekt utan lösen och utan möjlighet att få tillstånd att inneha föremålen. Samma förfarande gäller i fråga om olovliga sprängämnen.

Enligt de gällande bestämmelserna kan vapendelar, gassprayer, patroner och särskilt farliga projektiler som innehas utan tillstånd inte återlämnas till någon som innehaft dem utan tillstånd, även om denna person är den riktiga ägaren. Detsamma gäller också skjutvapen och sprängämnen som innehas utan tillstånd.

I propositionen föreslås att den som innehar olovliga föremål under vissa förutsättningar skall befrias från hotet om straff. När det gäller skjutvapen kan då den som innehar ett olovligt föremål och skall anses äga föremålet eventuellt också få tillstånd för föremålet eller åtminstone få möjlighet att överlåta vapnet till någon som har ett behörigt tillstånd eller deaktivera vapnet, varmed innehavaren får det tillbaka i sin besittning även om det har innehafts olovligen. Om han eller hon inte får tillstånd för skjutvapnet, inte överlåter det till någon som har behörigt tillstånd att förvärva det och inte deaktiverar vapnet, säljs det för hans eller hennes räkning på offentlig auktion, och den vägen får han eller hon i regel åtminstone till en del ersättning för det överlämnade skjutvapnet. Däremot skall vapendelar, gassprayer, patroner och särskilt farliga projektiler som innehas utan tillstånd enligt propositionen fortfarande övergå direkt i statens ägo utan lösen på det sätt som ovan redogörs för närmare.

Med beaktande av grundlagens 15 §, som gäller egendomsskydd, föreskrivs i propositionen inte om ett strängare förfarande än i den gällande lagstiftningen när det gäller vapendelar, gassprayer, patroner, särskilt farliga projektiler och sprängämnen som innehas utan tillstånd. När det gäller skjutvapen bestäms med tanke på egendomsskyddet om ett klart lindrigare förfarande än enligt den gällande

lagstiftningen, eftersom en sådan innehavare av ett olovligt skjutvapen som skall anses äga föremålet får en möjlighet att antingen få skjutvapnet tillbaka i sin besittning under vissa förutsättningar eller att åtminstone få en ersättning för det. Denna utgångspunkt har för skjutvapnets del medvetet tagits som grund för propositionen för att medborgarna i så stor utsträckning som möjligt skall få att göra en anmälan till polisen om skjutvapen som de innehar utan tillstånd.

Om skjutvapen, vapendelar, patroner, särskilt farliga projektiler och sprängämnen som har innehaft utan tillstånd och som polisen får i sin besittning i samband med insamlingarna ursprungligen har stulits av någon eller på något annat sätt förkommit, är stråvan i första hand att återlämna föremålen till denna ägare, om han eller hon är känd för polisen och har eller får tillstånd att förvärva och inneha föremålen. Ett skjutvapen kan också återlämnas till ägaren om det försätts i varaktigt obrukbart skick. Annars säljs skjutvapnet för ägarens räkning på offentlig auktion, om ägaren inte inom tre månader hittar någon med ett behörigt tillstånd som berättigar till förvärv av vapnet, till vilken det kan överlåtas. I fråga om sprängämnen avgörs det särskilt från fall till fall hur farliga de är. I 24 § 3 mom. i den gällande polislagen sägs att om ett sprängämne som polisen har omhändertagit inte riskfritt kan återlämnas, säljas eller överlåtas kan föremålet förstöras genom beslut av polisen.

Grundlagsutskottet gav i ett utlåtande i samband med regeringsbehandlingen av skjutvapenlagen (GrUU 35/1997 rd) uttryck för uppfattningen att bakom regleringar som

gäller vapen ligger så viktiga och starka samhälleliga intressen att det grundlagsfästa skyddet för egendom inte anses utgöra något allmänt hinder för exempelvis tillståndsplikten i fråga om skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler. Grundlagsutskottet har vidare konstaterat att tillståndsplikten kan anses inskränka åtminstone egendomsskyddet enligt 12 § regeringsformen (numera 15 § grundlagen), men att inskränkningarna dock kan anses vara nödvändiga för att allmän ordning och säkerhet skall kunna upprätthållas. Å andra sidan har grundlagsutskottet påpekat att det i situationer då tillstånd för vapen återkallas är motiverat med tanke på egendomsskyddet att förutsättningen för att ett föremål skall övergå i statens ägo är att det inte har kunnat säljas på offentlig auktion. Denna ståndpunkt kan förstås mot den bakgrunden att när ett tillstånd återkallas har föremålet ägts lagligen och med tillstånd, vilket inte är fallet med föremål som innehas olovligen.

Med stöd av det ovan nämnda kan man således på goda grunder utgå från att om olovliga vapendelar, gassprayer, patroner och särskilt farliga projektiler övergår till staten utan lösen och utan auktion, medför detta inga sådana problem med tanke på egendomsskyddet enligt 15 § grundlagen att de nu föreslagna lagändringarna inte skulle kunna behandlas i normal lagstiftningsordning enligt 72 § grundlagen.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag**om ändring av skjutvapenlagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i skjutvapenlagen av den 9 januari 1998 (1/1998) 99 och 100 § samt i 119 § 2 mom.
det inledande stycket och 2 punkten samt
fogas till lagen en ny 68 a §, till 91 § ett nytt 2 mom. samt till 101 §, sådan den lyder i lag
601/2001, ett nytt 3 mom. som följer:

68 a §

*Undantag från återkallelse av tillstånd och
godkännande*

Gör en tillståndshavare eller en person som godkänts som vapenansvarig eller vapensamlare på eget initiativ en anmälan till polisen om olovliga skjutvapen, vapendelar, patroner eller särskilt farliga projektiler eller om olovliga sprängämnen och överlämnar dem i polisens besittning, återkallas inte tillståndshavarens tillstånd som berättigar till förvärv eller innehav av skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler eller godkännandet av den vapenansvariga eller vapensamlaren på grund av det olovliga innehavet av de överlämnade föremålen.

91 §

Omhändertagande

Polisen skall också fatta beslut om omhändertagande då innehavare av olovliga skjutvapen, vapendelar, patroner eller särskilt farliga projektiler på eget initiativ gör en anmälan till polisen om föremålen och överlämnar dem i polisens besittning. Ett beslut om omhändertagande av ett föremål förfaller, om polisen tar föremålet i beslag enligt 4 kap. tvångsmedelslagen (450/1987)

eller om föremålet förklaras förverkat till staten.

99 §

*Överlämnande av föremål som är i polisens
besittning*

Skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler som polisen har i sin besittning med stöd av ett beslut om omhändertagande enligt 91 § 1 mom. samt skjutvapen som polisen har i sin besittning med stöd av ett beslut om omhändertagande enligt 91 § 2 mom. kan inom tre månader från det beslutet fattades överlämnas till en person som har behörigt tillstånd och som ägaren anger eller godkänner. Polisen kan av särskilda skäl förlänga tidsfristen med högst tre månader.

Skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler som polisen har i sin besittning med stöd av ett beslut om omhändertagande enligt 91 § 2 mom. överlämnas till föremålens ägare, om denna är känd för polisen och har tillstånd att inneha föremålen. Ett skjutvapen kan överlämnas också till en ägare som inte har tillstånd att inneha vapnet, om vapnet försätts i varaktigt obrukbart skick.

100 §

Försäljning för ägarens räkning och överföring i statens ägo

Skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler enligt 99 § 1 mom. som polisen har i sin besittning med stöd av ett beslut om omhändertagande och som inte överlämnats till någon som har behörigt tillstånd säljs av polisen för ägarens räkning på offentlig auktion. Polisen säljer också ett skjutvapen som avses i 99 § 2 mom. för ägarens räkning på offentlig auktion, om ägaren inte har tillstånd att inneha vapnet eller om vapnet inte försätts i varaktigt obrukbart skick. Från försäljningspriset får avdras nödvändiga kostnader för hantering av föremålet och förrättande av auktionen.

Vapendelar, gassprayer, patroner och särskilt farliga projektiler som polisen har i sin besittning med stöd av ett beslut om omhändertagande enligt 91 § 2 mom. och som inte har överlämnats till de lagliga ägarna på det sätt som föreskrivs i 99 § 2 mom. övergår utan lösen i statens ägo. Skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler som polisen har i sin besittning med stöd av ett beslut om omhändertagande enligt 91 § övergår utan lösen i statens ägo också om ägaren överlåter föremålet till staten utan ersättning. Skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler som enligt 1 mom. inte har blivit sålda vid en offentlig auktion eller som polisen har i sin besittning med stöd av ett beslut enligt 91 § 2 mom. och vars ägare inte

är känd övergår också utan lösen i statens ägo.

101 §

Skjutvapenbrott

Som skjutvapenbrott anses inte innehav av ett skjutvapen, en vapendel, patroner eller särskilt farliga projektiler enligt 1 mom. 1 punkten, om den som innehar ett sådant föremål på eget initiativ gör en anmälan till polisen om föremålet och överlämnar det i polisens besittning.

119 §

Närmare bestämmelser

Genom förordning av inrikesministeriet kan närmare bestämmelser utfärdas om

2) förstöring av skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler som har förklarats förverkade till staten eller som staten fått i sin ägo med stöd av denna lag, användning av sådana för statens behov eller överlåtelse av sådana till att bevaras i museum eller samling eller försäljning på offentlig auktion eller på något annat sätt,

Denna lag träder i kraft den 200 .

2.

Lag**om ändring av 44 kap. 11 § strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut
 fogas till 44 kap. 11 § strafflagen av den 19 december 1889 (39/1889), sådant detta lagrum
 lyder i lag 400/2002, ett nytt 2 mom. som följer:

<p>44 kap.</p> <p>Om brott som äventyrar andras hälsa och säkerhet</p> <p>11 §</p> <p><i>Sprängämnesbrott</i></p>	<p>innehav av sprängämnen som avses i 1 mom. och som strider mot lagen om explosionsfarliga ämnen eller bestämmelser eller allmänna eller särskilda föreskrifter som utfärdats med stöd av den, om den som innehar sådana sprängämnen på eget initiativ gör en anmälan till polisen om sprängämnena och överlämnar dem i polisens besittning.</p>
--	---

Som sprängämnesbrott anses inte sådant _____ Denna lag träder i kraft den 200 .

3.

Lag**om ändring av 23 § polislagen**

I enlighet med riksdagens beslut
 ändras i polislagen av den 7 april 1995 (493/1995) 23 § 1 mom., sådant det lyder i lag
 2/1998, som följer:

<p>23 §</p> <p><i>Omhändertagande av farliga föremål och ämnen</i></p> <p>Utöver vad som bestäms i denna lag eller i någon annan lag har en polisman rätt att</p>	<p>tillfälligt för polisens räkning ta hand om sprängämnen och andra farliga föremål eller ämnen, om den som innehar dem med hänsyn till sin ålder, sitt berusnings- eller sinnestillstånd eller andra omständigheter med fog kan misstänkas orsaka överhängande fara för allmän ordning och säkerhet. Polisen tar också hand om</p>
---	--

sprängämnen som innehas i strid med lagen om explosionsfarliga ämnen (263/1953) eller bestämmelser eller allmänna eller särskilda föreskrifter som utfärdats med stöd av den, när den som innehar sprängämnena på eget initiativ gör en anmälan till polisen om sprängämnena och överlämnar dem

i polisens besittning.

Denna lag träder i kraft den 200 .

Helsingfors den 23 maj 2003

Republikens President

TARJA HALONEN

Inrikesminister *Kari Rajamäki*

1.**Lag****om ändring av skjutvapenlagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i skjutvapenlagen av den 9 januari 1998 (1/1998) 99 och 100 § samt i 119 § 2 mom.
det inledande stycket och 2 punkten samt
fogas till lagen en ny 68 a §, till 91 § ett nytt 2 mom. samt till 101 §, sådan den lyder i lag
601/2001, ett nytt 3 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

68 a §

*Undantag från återkallelse av tillstånd och
godkännande*

*Gör en tillståndshavare eller en person
som godkänts som vapenansvarig eller
vapensamlare på eget initiativ en anmälan
till polisen om olovliga skjutvapen,
vapendelar, patroner eller särskilt farliga
projektiler eller om olovliga sprängämnen
och överlämnar dem i polisens besittning,
återkallas inte tillståndshavarens tillstånd
som berättigar till förvärv eller innehav av
skjutvapen, vapendelar, patroner och
särskilt farliga projektiler eller
godkännandet av den vapenansvariga eller
vapensamlaren på grund av det olovliga
innehavet av de överlämnade föremålen.*

91 §

Omhändertagande

Polisen skall också fatta beslut om omhändertagande då innehavare av olovliga skjutvapen, vapendelar, patroner eller särskilt farliga projektiler på eget initiativ gör en anmälan till polisen om föremålen och överlämnar dem i polisens besittning. Ett beslut om omhändertagande av ett föremål förfaller, om polisen tar föremålet i beslag enligt 4 kap. tvångsmedelslagen (450/1987) eller om föremålet förklaras förverkat till staten.

99 §

Överlämnande av föremål som är i polisens besittning

Skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler som polisen har i sin besittning med stöd av ett beslut om omhändertagande kan inom tre månader från det beslutet fattades överlämnas till en person som har behörigt tillstånd och som ägaren anger eller godkänner. Polisen kan av särskilda skäl förlänga tidsfristen med högst tre månader.

99 §

Överlämnande av föremål som är i polisens besittning

Skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler som polisen har i sin besittning med stöd av ett beslut om omhändertagande enligt 91 § 1 mom. samt skjutvapen som polisen har i sin besittning med stöd av ett beslut om omhändertagande enligt 91 § 2 mom. kan inom tre månader från det beslutet fattades överlämnas till en person som har behörigt tillstånd och som ägaren anger eller godkänner. Polisen kan av särskilda skäl förlänga tidsfristen med högst tre månader.

Skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler som polisen har i sin besittning med stöd av ett beslut om omhändertagande enligt 91 § 2 mom. överlämnas till föremålens ägare, om denna är känd för polisen och har tillstånd att inneha föremålen. Ett skjutvapen kan överlämnas också till en ägare som inte har tillstånd att inneha vapnet, om vapnet försätts i varaktigt obrukbart skick.

100 §

Försäljning för ägarens räkning och överföring i statens ägo

Skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler som polisen har i sin besittning med stöd av ett beslut om omhändertagande och som inte *med stöd av 99 §* överlämnats till någon som har behörigt tillstånd säljs av polisen för ägarens räkning på offentlig auktion. Från försäljningspriset får avdras nödvändiga kostnader för förrättande av auktionen.

Skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler som inte har blivit sålda på offentlig auktion med stöd av 1 mom. övergår utan lösen i statens ägo.

100 §

Försäljning för ägarens räkning och överföring i statens ägo

Skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler *enligt 99 § 1 mom.* som polisen har i sin besittning med stöd av ett beslut om omhändertagande och som inte överlämnats till någon som har behörigt tillstånd säljs av polisen för ägarens räkning på offentlig auktion. *Polisen säljer också ett skjutvapen som avses i 99 § 2 mom. för ägarens räkning på offentlig auktion, om ägaren inte har tillstånd att inneha vapnet eller om vapnet inte försätts i varaktigt obrukbart skick.* Från försäljningspriset får avdras nödvändiga kostnader för hantering av föremålet och förrättande av auktionen.

Vapendelar, gassprayer, patroner och särskilt farliga projektiler *som polisen har i sin besittning med stöd av ett beslut om omhändertagande enligt 91 § 2 mom. och som inte har överlämnats till de lagliga ägarna på det sätt som föreskrivs i 99 § 2 mom. övergår utan lösen i statens ägo.* Skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler *som polisen har i sin besittning med stöd av ett beslut om omhändertagande enligt 91 § övergår utan lösen i statens ägo också om ägaren överlåter föremålet till staten utan ersättning.* Skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler *som enligt 1 mom. inte har blivit sålda vid en offentlig auktion eller som polisen har i sin besittning med stöd av ett beslut enligt 91 § 2 mom. och vars ägare inte är känd övergår också utan lösen i statens ägo.*

101 §

Skjutvapenbrott

Som skjutvapenbrott anses inte innehav av ett skjutvapen, en vapendel, patroner eller särskilt farliga projektiler enligt 1 mom. I punkten, om den som innehar ett sådant föremål på eget initiativ gör en anmälan till polisen om föremålet och överlämnar det i polisens besittning.

119 §

Närmare bestämmelser

Det ministerium som behandlar skjutvapenfrågor kan utfärda närmare bestämmelser om

2) förstöring av skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler som har förklarats förverkade eller som staten fått i sin ägo med stöd av denna lag, användning av sådana för statens behov eller överlåtelse av sådana till att bevaras i museum eller samling,

Genom förordning av inrikesministeriet kan närmare bestämmelser utfärdas om

2) förstöring av skjutvapen, vapendelar, patroner och särskilt farliga projektiler som har förklarats förverkade till staten eller som staten fått i sin ägo med stöd av denna lag, användning av sådana för statens behov eller överlåtelse av sådana till att bevaras i museum eller samling *eller försäljning på offentlig auktion eller på något annat sätt,*

Denna lag träder i kraft den 200 .

2.

Lag**om ändring av 44 kap. 11 § strafflagen**

I enlighet med riksdagens beslut
 fogas till 44 kap. 11 § strafflagen av den 19 december 1889 (39/1889), sådant detta lagrum
 lyder i lag 400/2002, ett nytt 2 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

44 kap.

Om brott som äventyrar andras hälsa och säkerhet

11 §

Sprängämnesbrott

Som sprängämnesbrott anses inte sådant innehav av sprängämnen som avses i 1 mom. och som strider mot lagen om explosionsfarliga ämnen eller bestämmelser eller allmänna eller särskilda föreskrifter som utfärdats med stöd av den, om den som innehar sådana sprängämnen på eget initiativ gör en anmälan till polisen om sprängämnena och överlämnar dem i polisens besittning.

Denna lag träder i kraft den 200 .

3.

Lag**om ändring av 23 § polislagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i polislagen av den 7 april 1995 (493/1995) 23 § 1 mom., sådant det lyder i lag
2/1998, som följer:

Gällande lydelse

23 §

*Omhändertagande av farliga föremål och
ämnen*

Utöver vad som bestäms i denna lag eller i någon annan lag har en polisman rätt att tillfälligt för polisens räkning ta hand om sprängämnen och andra farliga föremål eller ämnen, om den som innehar dem med hänsyn till sin ålder, sitt berusnings- eller sinnestillstånd eller andra omständigheter med fog kan misstänkas orsaka överhängande fara för allmän ordning och säkerhet.

Föreslagen lydelse

23 §

*Omhändertagande av farliga föremål och
ämnen*

Utöver vad som bestäms i denna lag eller i någon annan lag har en polisman rätt att tillfälligt för polisens räkning ta hand om sprängämnen och andra farliga föremål eller ämnen, om den som innehar dem med hänsyn till sin ålder, sitt berusnings- eller sinnestillstånd eller andra omständigheter med fog kan misstänkas orsaka överhängande fara för allmän ordning och säkerhet. *Polisen tar också hand om sprängämnen som innehas i strid med lagen om explosionsfarliga ämnen (263/1953) eller bestämmelser eller allmänna eller särskilda föreskrifter som utfärdats med stöd av den, när den som innehar sprängämnena på eget initiativ gör en anmälan till polisen om sprängämnena och överlämnar dem i polisens besittning.*

Denna lag träder i kraft den 200 .
